

Ραψωδία θ, στίχοι 301-328, 396-438

Το τραγούδι του Δημόδοκου για τον Ήφαιστο, την Αφροδίτη και τον Άρη

- 301 «Κάποιος ας πάει να φέρει και τη γλυκόφωνη κιθάρα
στον Δημόδοκο· κάπου θα βρίσκεται μες στο παλάτι».
Έτσι τους μίλησε ο Αλκίνοος θεόμορφος, κι ο κήρυκας πετάχτηκε
να φέρει τη βαθυλή κιθάρα απ' το βασιλικό παλάτι.
- 305 Στο μεταξύ σηκώθηκαν επίσημοι οι εννέα κριτές,
όλοι τους διαλεχτοί του δήμου, αυτοί που ορίζουν
στους αγώνες τους κανόνες όπως πρέπει,
και τα ρυθμίζουν όλα· ίσωσαν τότε τον τόπο του χορού
κι άνοιξαν όμορφα τον κύκλο.
- 310 Στην ώρα του κατέφθασε κι ο κήρυκας με τη μελωδική κιθάρα,
τη δίνει στον Δημόδοκο, κι αυτός πήγε και στάθηκε στη μέση.
Γύρω του στήθηκαν ωραία αγόρια, που μόλις άνθιζε το χνούδι τους,
δεινοί ωστόσο χορευτές, κι αμέσως άρχισαν, τα πόδια τους
χτυπώντας, τον θείο χορό. Ο Οδυσσέας έκθαμβος
- 315 κοιτούσε να λάμπει η μαρμαρυγή στα πόδια τους,
τον συνεπήρε αυτό το θαύμα.
Και να ο Δημόδοκος έκρουσε την κιθάρα, ένα ωραίο τραγούδι
ξεκινώντας για την αγάπη του Άρη με την καλλιστέφανη Αφροδίτη.
Το πώς κρυφά, πρώτη φορά, μέσα στο ίδιο το παλάτι του Ήφαιστου,
- 320 έσμιξαν μεταξύ τους· το πώς εκείνος, με τα πολλά του δώρα,
άσχημα ντρόπιαζε την κλίνη και το στρώμα του θεού Ήφαιστου.
Δεν άργησε όμως, κι αγγελιαφόρος φτάνει ο Ήλιος,
που του φανέρωσε το πώς τους είδε αγκαλιασμένους
στον παράνομο έρωτα.
- 325 Τότε λοιπόν το νέο ακούγοντας
που την ψυχή του δάγκωσε, ο Ήφαιστος τραβήχτηκε
στο εργαστήριο, όπου τα μέταλλα δουλεύει,
- 328 κι ο νους του μελετούσε την εκδίκησή του.
- (...) (...) [*Ο Ήφαιστος στήνει τον δόλο του, προφασίζεται πως πάει στη Λήμνο, ο Άρης και η Αφροδίτη πιάνονται στα δίχτυα του Ήφαιστου, οι θεοί (όχι οι θεές!) μαζεύονται στο κατώφλι του θαλάμου, γελάνε και συζητούν.*]
- 396 Έτσι μιλούσαν, συναλλάσσοντας τα λόγια τους,
και τότε ο Απόλλων, ο περίλαμπρος γιος του Διός, γύρισε στον Ερμή:
«Ερμή διογέννητε, ψυχοπομπέ και δωροδότη,
αλήθεια, πες μου, θα δεχόσουν, παγιδευμένος σε φριχτά δεσμά,
400 να πλάγιαζες στην ίδια κλίνη με τη χρυσή Αφροδίτη;»

- Ευθύς ανταποκρίθηκε ο Ερμής, ψυχοπομπός κι αργοφονιάς:
«Άμποτε κάτι τέτοιο να γινόταν, λαμπρέ εκηβόλε Απόλλωνα·
ας ήμουν γύρω μου δεμένος με τρεις φορές τόσα κι αμέτρητα δεσμά,
ας με θωρούσατε όλοι εσείς, θεοί, θεές·
- 405 φτάνει να πλάγιαζα με τη χρυσή Αφροδίτη.»
Η απάντηση σήκωσε γέλιο στους αθάνατους θεούς,
όμως ο Ποσειδώνας δεν γελούσε· επίμονα παρακαλούσε
τον έξοχο τεχνίτη Ήφαιστο να λύσει τα δεσμά του Άρη.
Στράφηκε τότε προς το μέρος του μιλώντας, και πέταξαν
- 410 τα λόγια του σαν τα πουλιά:
«Λύσε τον· κι εγώ το υπόσχομαι να σου πληρώσει αυτός, σύμφωνα
με τις απαιτήσεις σου, όλα τα δίκια σου, με τους αθάνατους θεούς
μπροστά.»
Ευθύς ανταποκρίθηκεν ο περιώνυμος χωλός θεός:
- 415 «Μη Ποσειδώνα, που τη γη κρατείς, μην επιμένεις στο αίτημά σου·
των τιποτένιων οι εγγυήσεις βγαίνουν κι αυτές στο τέλος τιποτένιες.
Πώς θα μπορούσα αλήθεια εγώ να σε δεσμεύσω,
μπρος στους αθάνατους θεούς, αν παρά ταύτα ο Άρης,
λευτερωμένος από τα δεσμά, φύγει αφήνοντας
- 420 απλήρωτο το χρέος του;»
Κι ο κοσμοσείστης Ποσειδώνας ανταπάντησε:
«Ήφαιστε, ανίσως ο Άρης, με το χρέος απλήρωτο
φεύγοντας εξαφανιστεί, εγώ θα το πληρώσω, μόνος μου.»
Τότε τον λόγο ξαναπήρε ο περιώνυμος χωλός θεός:
- 425 «Δεν γίνεται, μήτε και πρέπει, ν' απορρίψω την υπόσχεση σου.»
Μ' αυτά τα λόγια, λύνει ο Ήφαιστος τα δίχτυα.
Κι όταν οι δυο τους βρέθηκαν λυμένοι απ' τα ακατάλυτα δεσμά τους,
πάνω πετάχτηκαν· εκείνος πήρε τον δρόμο για τη Θράκη·
στην Κύπρο φτάνει η Αφροδίτη, με το απαράμιλλο μείδιμα,
- 430 **στην Πάφο καταφεύγοντας, όπου το τέμενος**
κι ο μυριστός βωμός της. Εκεί την έλουσαν οι Χάριτες,
την άλειψαν με λάδι αθάνατο, αυτό που βάζουν οι θεοί
κι αιώνια λάμπουν· την ντύνουν και με ρούχα εξαίσια,
πάγκαλο θέαμα και θαύμα.
- 435 Κι όπως τραγούδαγε ο φημισμένος αοιδός τούτο το ποίημα,
ο Οδυσσεάς ακούγοντας γέμιζε αγαλλίαση· όπως
κι οι άλλοι Φαίακες, θαλασσινοί περίφημοι
- 438 με τα μακριά κουπιά τους.

Σημειώσεις για τον Εκπαιδευτικό¹

ΣΗΜΕΙΩΝΕΤΑΙ: Το υλικό αυτό αφορά στον εκπαιδευτικό, αφού το απόσπασμα δεν συμπεριλαμβάνεται στο σχολικό εγχειρίδιο. Οι σίχοι που προτείνονται είναι δυνατόν να διαβαστούν, αν κριθεί σκόπιμο να αποκτήσουν οι μαθητές συνολική εικόνα για το περιεχόμενο του τραγουδιού του Δημόδοκου με έμφαση στους Δείκτες Επιτυχίας Β.Ι.3.2 και Β.Ι.3.5 σύμφωνα με τις ακόλουθες σημειώσεις. **Η διδασκαλία ενδείκνυται να επικεντρωθεί στους στίχους 429-434 που αναφέρονται στον στολισμό της θεάς Αφροδίτης.**

Οι Φιλολόγοι προτρέπονται σύμφωνα με τον προγραμματισμό του Μαθήματος να αφιερώσουν μία διδακτική περίοδο στη συνεξέταση αυτού του αποσπάσματος της ραψωδίας θ με τον **μεγάλο Ύμνο Εἰς Ἀφροδίτην, με έμφαση –κυρίως– στους στίχους του δεύτερου και την ανάδειξη της τυπικής σκηνης του στολισμού της θεάς ως χαρακτηριστικού της αρχαϊκής επικής ποίησης.** Προαιρετικά, οι Φιλολόγοι θα μπορούσαν να ζητήσουν από τους μαθητές τους να αντιπαραβάλουν τους εξεταζόμενους στίχους και με τους στίχους του δεύτερου Ύμνου στην Αφροδίτη (Α2/5Υ2[VI] Εἰς Ἀφροδίτην).

Ο έρωτας του Άρη και της Αφροδίτης.

Λήκυθος με μορφές από την Κόρινθο.
(Μουσείο Βερολίνου)

Το τραγούδι του Άρη και της Αφροδίτης, το οποίο – καθόλου τυχαία– πλαισιώνεται από δύο χορευτικές επιδείξεις, «προσφέρει μια μοναδική στην Οδύσεια άποψη της καθημερινής ζωής των θεών στον Όλυμπο» (Hainsworth, 2015, σ. 609). Ενώ το πρώτο και το τρίτο τραγούδι του Δημόδοκου αφορούν σε έργα ανδρών², το μεσαίο τραγούδι του αφιερώνεται σε έργα θεών. Έτσι, συμπληρώνεται, σύμφωνα με τον Μαρωνίτη (1992, σ. 66) «το φάσμα της επικής ποίησης, όπως το ξέρουμε κι όπως το όρισε η Πηνελόπη στην πρώτη ραψωδία»³. Μάλιστα, ο ίδιος μελετητής έχει χαρακτηρίσει τη ραψωδία θ της

Οδύσειας ως «το πιο ευτυχισμένο ποίημα» (σ. 67), αφού συνδυάζει τη θεϊκή ευφροσύνη με τον πολιτισμό των ευτυχισμένων και φιλειρηνικών Φαιάκων (πρβλ. θ 246-249).

¹ Οι εικόνες που συνοδεύουν το κείμενο αποτελούν σχέδια του Γάλλου καλλιτέχνη Gabriel de Roton (2000), πιστά αντίγραφα παραστάσεων αυθεντικών ελληνικών αγγείων.

² Το πρώτο τραγούδι πραγματεύεται μία -κατά τα άλλα άγνωστη- φιλονικία του Οδυσσέα και του Αχιλλέα (βλ. και Βοσκός (1995) σ. 63 με σημ. 35 / Βοσκός (2008) σ. 90-91 με σημ. 35), ενώ το τρίτο τραγούδι αφορά στον Δούρειο Ίππο.

³ Βλ. Ραψωδία α, στ. 374-376: «Φήμιε, το ξέρεις πως μπορείς να θέλγεις τους θνητούς και μ' άλλα κατορθώματα μεγάλα, ανθρώπων και θεών, των αοιδών τα γνώριμα τραγούδια» (σ. 39 του Βιβλίου του Μαθητή).

Ανθρωπομορφική παρουσίαση των θεών [Δ.Ε. Β.Ι.3.2]

[& Παρασυζυγική Ομιλία, Δ.Ε. Β.Ι.3.]

Το επεισόδιο που αφηγείται στο τραγούδι του ο Δημόδοκος προσφέρεται για παρατήρηση της ανθρωπομορφικής παρουσίασης των θεών στην *Οδύσσεια*. Όπως επισημαίνει ο Hainsworth (2015), «οι θεοί αυτού του μικρού δράματος είναι εντελώς εξανθρωπισμένοι· συμπεριφέρονται και σκέφτονται σαν αστοί κάθε εποχής και χώρας, και οι ρόλοι τους ως θεών στην καλύτερη περίπτωση έχουν περάσει σε δεύτερο πλάνο» (σ. 610-611).

Η εύθυμη αντιμετώπιση του τυπικού θέματος της παρασυζυγίας, το οποίο, σύμφωνα με τον Μαρωνίτη (1992), «ανήκει στον μεγαλύτερο θεματικό κύκλο της “ομιλίας”» (σ. 67), έχει εγείρει προβληματισμό στους μελετητές της *Οδύσσειας*: συγκεκριμένα, οι αναλυτικοί θεώρησαν το απόσπασμα ως νεότερη προσθήκη στο έπος (Κομνηνού-Κακριδή, 2002). Πράγματι, η παρασυζυγία στον κόσμο των θνητών παρουσιάζεται να έχει δυσάρεστες επιπτώσεις (πρβλ. την αρπαγή της Ελένης από τον Πάρη ή την αρπαγή της Βρισηίδας από τον Αχιλλέα), ενώ στον

Μεταφερόμενη από δύο ερμαφρόδιτους Έρωτες, η Αφροδίτη γελαστή φεύγει για την Κύπρο.

Ζωγραφική σε πελίκη.
(Μουσείο Λούβρου)

κόσμο των θεών αντιμετωπίζεται «με ανακουφιστικό γέλιο» και καταλήγει «σε αίσιο τέλος» (Μαρωνίτης, 1992, σ. 67) (πρβλ. τη σκηνή ζηλοτυπίας της Ήρας στο τέλος της ραψωδίας Α της *Ιλιάδας*). Βέβαια, κρίνεται σκόπιμο να σημειωθεί ότι, όταν οι θεοί γελούν με το πάθημα του Άρη και της Αφροδίτης, διατηρείται το ήθος αφενός των μεγάλων θεών (ο Δίας απέχει από τη σκηνή, ενώ ο Ποσειδώνας επεμβαίνει –χωρίς να γελά– με σκοπό τη διευθέτηση του ζητήματος που προέκυψε με την αιχμαλωσία των δύο θεών) και αφετέρου των γυναικείων θεοτήτων, οι οποίες έμειναν στο σπίτι από ντροπή (θ 324⁴). Επιπρόσθετα, από τον τρόπο παρουσίασης της μοιχείας μπορεί να εξαχθεί ένα ηθικό συμπέρασμα, αφού οι ένοχοι συλλαμβάνονται, ενώ παράλληλα η αφήγηση μιας τέτοιας σκηνής στο πλαίσιο ενός τραγουδιού που εκτελείται δημόσια μπορεί να αποδοθεί και στην ανάγκη των κοινών ανθρώπων –ακόμη και σήμερα– να ασχολούνται με την «προσωπική ζωή των μεγάλων και ισχυρών» (Hainsworth, 2015, σ. 609)⁵. Συνεπώς,

⁴ Αρίθμηση με βάση το αρχαίο κείμενο.

⁵ Οι σκηνές αυτές «παρουσιάζουν τη γοητεία που ασκεί η προσωπική ζωή των μεγάλων και ισχυρών στους κοινούς ανθρώπους. Δεν υποδηλώνουν απιστία ή ασέβεια, άρα δεν είναι σωστό να

βάσει όλων των προαναφερθέντων, καθώς και της συνολικής παρουσίασης των θεών στην *Οδύσσεια*⁶, υποστηρίζεται η γνησιότητα του αποσπάσματος⁷. Πρόκειται για μια «εύθυμη ιστορία για θεούς, που λέγεται σε μια κατάλληλη στιγμή⁸, και δεν έχει καμιά σχέση με τη σοβαρή θρησκευτικότητα του ποιητή και του ακροατηρίου του» (Κομνηνού-Κακριδή, 2002, σ. 112).

Κοινωνική θέση αοιδού [Δ.Ε. Β.Ι.3.5.]

Στην *Οδύσσεια* οι αοιδοί αντιμετωπίζονται με σεβασμό. Μάλιστα, ο Δημόδοκος προβάλλεται ως παραδοσιακό είδωλο του αοιδού (Μαρωνίτης, 1992). Η τέχνη του αποτελεί θείο δώρο και η τύφλωσή του προβάλλεται ως αναγκαίο κακό. Κάθεται σε στολισμένο θρόνο στο μέσο των συνδαιτυμόνων και τα τραγούδια του, όπως προκύπτει από την αντίδραση του Οδυσσέα, ασκούσαν μεγάλη επίδραση στους ακροατές του⁹.

**Ο αοιδός Δημόδοκος αγγίζει τη λύρα
κι αρχίζει γλυκό τραγούδι.**

Ζωγραφική σε υδρία.
(Μουσείο Νάπολης)

Ενδεικτικά πρόσθετα αποσπάσματα¹⁰:

- «Καλέσετε και τον Δημόδοκο, τον θείο αοιδό, που ένας θεός / του χάρισε του τραγουδιού τη χάρη, να μας τέρπει / όπου και όπως τον παρακινεί ο πόθος του να τραγουδήσει.» (θ 43-45)
- «Πάνω στην ώρα φάνηκε κι ο κήρυκας, τον τιμημένο οδηγώντας / αοιδό, που τον εσφράγισε η Μούσα με την έννοιά της, / αντιχαρίζοντας ωστόσο με το καλό μαζί και το κακό / του στέρησε το φως των ομματιών, για να του δώσει / το γλυκό τραγούδι. / Τότε τον έβαλε ο Ποντόνοος σ' άνετο κάθισμα, συναρμοσμένο / μ' αργυρά καρφιά, στο μέσο των συνδαιτυμόνων, / αφού το

αποκαλούνται βλάσφημες· απαντούν στις περισσότερες ανθρωπομορφικές μυθολογίες» (Hainsworth, 2015, σ. 609).

⁶ Οι θεοί στην *Οδύσσεια* παρουσιάζονται εν γένει ως ευγενικοί και υποχωρητικοί, ενώ ο Δίας φροντίζει να απονέμεται δικαιοσύνη (Κομνηνού-Κακριδή, 2002).

⁷ Το απόσπασμα διατηρείται και από όλους τους αρχαίους κριτικούς (Hainsworth, 2015).

⁸ Το τραγούδι συμβάλλει στην εκτόνωση των έντονων συναισθημάτων που προκάλεσε η προσβολή του Οδυσσέα από τον Ευρύαλο.

⁹ «Πρέπει να φανταστούμε ένα ακροατήριο με ισχυρές και ασυνείδητες αντιδράσεις, όχι ένα ακροατήριο κορεσμένο από τη διαρκή παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων» (Griffin, 2010, σ. 26).

¹⁰ Η αρίθμηση που δηλώνεται στις παρενθέσεις ακολουθεί το αρχαίο κείμενο.

στήριξε σε μια ψηλή κολόνα. / Ύστερα τη μελωδική κιθάρα κρέμασε ο κήρυκας σε ξύλινο καρφί, / πάνω από το κεφάλι του αοιδού, και του εξήγησε πώς να τη φτάσει, / έπειτα έσυρε μπροστά του τραπέζι όμορφο μ' ένα πανέρι, / του πρόσφερε μια κούπα με κρασί, / να πιει όσο τραβούσε η όρεξή του». (Θ 62-70)

- (Οδυσσέας) «Ορίστε, κήρυκα, πρόσφερε τούτο το κρέας στον Δημόδοκο, / να το γευτεί· θέλω να δείξω την εκτίμησή μου, κι ας με βαραίνει η τόση θλίψη. / Γιατί πάνω στη γη όλοι οι θνητοί οφείλουν σέβας και τιμή / στους αοιδούς, που η Μούσα τούς εδίδαξε τον δρόμο / στα τραγούδια τους κι αγάπησε πολύ των αοιδών το γένος.» (Θ 477-481)
- (ΙΚεσία Φήμιου προς Οδυσσέα) «Πέφτω, Οδυσσέα, στα γόνατα· έλεος και σπλαχνίσου με. / Βάρος θα το 'χεις στην καρδιά σου, αν θανατώσεις αοιδό» (χ 344-345) «Μα τώρα βγείτε οι δυο σας έξω (ενν. ο Φήμιος και ο Μέδων), μείνετε καθισμένοι στην αυλή, / μακριά απ' αυτό το φονικό, εσύ κι ο φημισμένος αοιδός· / εμένα αφήστε με το χρέος μου να κάνω μέσα στο σπίτι μου.» (χ 375-377)

Συνανάγνωση με επική ποίηση της Κύπρου [Δ.Ε. Δ.2.1.]¹¹

Συγκρίνοντας τον μεγάλο Ύμνο *Εἰς Ἀφροδίτην* (Α1/Υ1 [V])¹² με το απόσπασμα από τη ραψωδία θ της *Οδύσσειας*, αναμένεται οι μαθητές να παρατηρήσουν την ομοιότητα των στίχων, την οποία θα πρέπει να κληθούν να ερμηνεύσουν με βάση τον τρόπο σύνθεσης της αρχαϊκής επικής ποίησης και την εμφανή επίδραση των ομηρικών επών στην επική ποίηση της Κύπρου. Παρά την ουσιαστική διαφορά των δύο σκηνών στολισμού της Αφροδίτης¹³, ο στολισμός αποτελεί τυπική σκηνή της επικής ποίησης (πρβλ. τυπική σκηνή φιλοξενίας και ικεσίας στα έπη καθώς και τις τυπικές σκηνές στα παραδοσιακά κυπριακά τραγούδια, π.χ. του γάμου).

Μια αντιπαραβολή των ομηρικών στίχων και των στίχων του μεγάλου Ομηρικού Ύμνου αναδεικνύει μεγάλες ομοιότητες: από τους 293 στίχους του Ύμνου, οι 21 εντοπίζονται αυτούσιοι ή με ελάχιστη διαφοροποίηση και στα ομηρικά έπη (Heitsch, 1965). Για αυτό τον λόγο, ο Ύμνος αυτός έχει θεωρηθεί ως ο πιο ομηρικός από τους Ύμνους στην Αφροδίτη. Ο Βοσκός (1995/2008), αναφερόμενος στον

¹¹ Οι Φιλολόγοι προτρέπονται να μελετήσουν και τη σχετική εισαγωγή στους Ομηρικούς Ύμνους *Εἰς Ἀφροδίτην* καθώς και το καταληκτικό σημείωμα μετά τον μεγάλο Ύμνο στο τευχίδιο με την επιλογή κειμένων της Αρχαίας Κυπριακής Γραμματείας (σ. 9 και σ. 14).

¹² Στο τευχίδιο με την επιλογή κειμένων της Αρχαίας Κυπριακής Γραμματείας (σ. 9-14), καθώς και στην Ψηφιακή Αρχαία Κυπριακή Γραμματεία: <http://akg.cyi.ac.cy> (για τον μεγάλο Ομηρικό Ύμνο: <https://goo.gl/h7o2Mc>).

¹³ Στη ραψωδία θ της *Οδύσσειας* ο στολισμός της Αφροδίτης λειτουργεί ως παρηγορητικός για τη θεά **μετά** από το επεισόδιο με τον Άρη και τον Ήφαιστο, ενώ στον μεγάλο Ύμνο ο στολισμός διενεργείται **πριν** από τη συνάντηση της θεάς με τον Αγκίστη.

συγκεκριμένο Ύμνο στην Αφροδίτη, επισημαίνει ότι «ο ποιητής του Ύμνου έχει μπροστά του μια προομηρική πηγή ευρύτατα διαδεδομένη και εκτενή», «δέχεται έντονη την επίδραση του Ομήρου», ενώ παράλληλα, αξιοποιώντας την «πλούσια παρακαταθήκη» της προφορικής παράδοσης, «συναρμολογεί και προσαρμόζει, επινοεί και συνθέτει, τραγουδά και ενοποιεί» (1995 σ. 86 / 2008 σ. 120).

Ο μεγάλος Ύμνος στην Αφροδίτη έχει ως θέμα τον έρωτα της Αφροδίτης και του Αγκίστη, από τον οποίο γεννιέται ο Αινείας. Ο έρωτας αυτός παρουσιάζεται ως απόφαση του Δία, έτσι ώστε η Αφροδίτη να σταματήσει να υπερηφανεύεται πως κατορθώνει να κάνει θεές/θεούς να ερωτεύονται θνητούς/θνητές, κάτι που πιθανόν αποτελεί πρωτοτυπία του ποιητή του συγκεκριμένου Ύμνου¹⁴. Ο μύθος αυτός, παρόλο που πρώτη φορά παρουσιάζεται διεξοδικά, φαίνεται να είναι γνωστός τόσο στον Όμηρο όσο και στον Ησίοδο. Όπως εξηγεί ο Βοσκός, αν κρίνουμε με τους κανόνες της προφορικής ποίησης (oral poetry), «αυτό σημαίνει πως τόσο ο Όμηρος όσο και ο Ησίοδος έχουν πιθανώς υπ' όψιν τους μια σχετική πηγή αναλυτική, που δεν αποκλείεται να αποτελεί πηγή και για τον ύμνο στην Αφροδίτη, τον πιο «Ομηρικό» και τον πιο παλιό από τους ύμνους, όπως έχουν αποδείξει επάλληλες και εξαντλητικές έρευνες τα τελευταία χρόνια· μα –με τους κανόνες και πάλι της oral poetry– δεν μπορεί να αποκλειστεί και το ενδεχόμενο να λανθάνει εδώ μια μεταγενέστερη παραλλαγή παλαιότερου έργου, απ' όπου άντλησε ο Όμηρος και ο Ησίοδος» (Βοσκός 1995, σ. 84-85 / 2008, σ. 118-119)¹⁵.

Έναν ύμνο στην παντοδυναμία της θεάς Αφροδίτης συνέθεσε «με τη στέρεη σκευή του ελληνιστή και κλασικού φιλολόγου, ειδικότερα του κατεξοχήν Έλληνα ποιητή ομηριστή» (Χριστοδουλίδου, 2017, σ. 394), και ο Κύπριος ποιητής Κυριάκος Χαραλαμπίδης, ο οποίος εμπνέεται από τον μεγάλο Ομηρικό Ύμνο *Εἰς Ἀφροδίτην* και τον εμπλουτίζει. Απόσπασμα του ποιήματος, το οποίο θα μπορούσε να αξιοποιηθεί και στη διδακτική πράξη, παρατίθεται ακολούθως:

¹⁴ Ο Βοσκός (1995/2008) ερμηνεύει το περιεχόμενο του Ύμνου ως ύμνο στην Αφροδίτη αφενός και στην παντοδυναμία του Δία αφετέρου: «ο ΥΜΝΟΣ στον ρομαντικό μα ΜΕΤΡΗΜΕΝΟ ΕΡΩΤΑ, ή “ύμνος στις συνέπειες του άμετρου έρωτα, της θείας δύναμης που στέκει πάνω από θεούς και ανθρώπους, πάνω κι από τον ίδιο τον Δία συχνά» (1995 σ. 87 / 2008 σ. 121).

¹⁵ Περαιτέρω στοιχεία για τον παραλληλισμό των χωρίων μπορούν οι Φιλολογοί να αντλήσουν από την ηλεκτρονική παρουσίαση «Από τον Όμηρο στην Αρχαϊκή Ποίηση της Κύπρου, στον Ευριπίδη και στον Σεφέρη» που είναι αναρτημένη στην ιστοσελίδα του Μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών: <https://goo.gl/9DvpWq> (βλ. κυρίως σ. 43-59).

Το στολισμα της Αφροδίτης¹⁶

Βασισμένο στους στίχους 58-90
του Ύμνου στην Αφροδίτη
που αποδίδεται στον Εύκλο

*Α! για στολίστε την καλά τη νύφη Αφροδίτη¹⁷.
σήμερα που χωρίζεται από γιαλό και πάει
να δρασκελίσει τέμενος, ν' αγνίσει το βωμό της
το μυρωδάτο π' άχνιζε την κάλη του καλώντας.
Να τηγε λούσουν Χάριτες σαν το νερό το κρύο
με λάδι ανεξαγόραστο από θεών κελάρια,
να μην τους φύγει το κορμί τ' αφράτο από τα χέρια
και γίνει αγέρινο πουλί πάνω από νέφη, ως κείθε
στην Τροία, με λύγισμα ελαφιού, από την Πάφο πέρα. (...)*

¹⁶ Όπως έχει δημοσιευτεί από τη Χριστοδουλίδου (2017, σ. 384).

¹⁷ Ο πρώτος στίχος του ποιήματος παραπέμπει στο «γνωστό επιθαλάμιο εγκωμιαστικό παραδοσιακό κυπριακό άσμα, που τραγουδιέται την ώρα του στολισμού της νύφης και συνιστά την αφορμή για να συνταιριάξουμε τον εγκείμενο μύθο με εντόπιες παραδοσιακές συνήθειες» (Χριστοδουλίδου, 2017, σ. 391).

Σχόλια σε συγκεκριμένους στίχους της ραψωδίας θ

Hainsworth, J.B. (2015). Βλ. West, S., Heubeck, A., & Hainsworth, J.B. (2015), σ. 579-639 (Σχόλια στη ραψωδία θ της Οδύσσειας).

Οι εντός αγκυλών στίχοι παραπέμπουν στην αρίθμηση του αρχαίου κειμένου, η οποία ακολουθείται στα σχόλια του Hainsworth (2015).

Στίχος 305 [258] («οι εννέα κριτές»). Εφόσον ο χορός αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της ζωής των Φαιάκων (πβλ. θ 294-296 [246-9]), ο χορός βρίσκεται υπό τον έλεγχο «δημόσιων» λειτουργιών.

Στίχος 319 [268] («στο ίδιο το παλάτι του Ήφαιστου»). Ο γάμος του Ήφαιστου και της Αφροδίτης δεν απαντά αλλού εκτός από το προκείμενο χωρίο. Στην *Ιλιάδα* σύζυγος του Ήφαιστου είναι μια Χάρις.

Στίχος 322 [270-1] («κι αγγελιαφόρος φτάνει ο Ήλιος»). Στη λαογραφία και στη μυθολογία ο ήλιος είναι ο παντεπόπτης μάρτυρας. Συνεπώς, είναι ο φύλακας της αλήθειας και της δικαιοσύνης.

Στίχοι 411-412 [318] («να σου πληρώσει αυτός, σύμφωνα / με τις απαιτήσεις σου, όλα τα δίκια σου»). Οι ποινές που όριζε ο κώδικας της Γόρτυνας¹⁸ (ii20 κ.εξ.) προέβλεπαν την κράτηση του μοιχού ως εγγύηση για την καταβολή αποζημίωσης. Η αδυναμία πληρωμής εξέθετε τον μοιχό στο έλεος αυτού που τον είχε αιχμαλωτίσει. Η αττική νομοθεσία υιοθέτησε μια παρόμοια διάταξη, με τη διαφορά ότι ο μοιχός που συλλαμβανόταν επ' αυτοφώρω μπορούσε να φονευθεί νόμιμα επί τόπου.

Στίχοι 415-420 [350-3] («Μη Ποσειδώνα ... απλήρωτο το χρέος του»). Αυτό που εννοεί ο Ήφαιστος είναι ότι ο Άρης σίγουρα θα αθετήσει την υποχρέωσή του, και μετά θα ήταν προσβλητικό για τον Ήφαιστο να αναλάβει δράση κατά του Ποσειδώνα.

¹⁸ Πληροφορίες για τον Κώδικα της Γόρτυνας, καθώς και ένα απόσπασμα μπορεί κανείς να μελετήσει διαδικτυακά στην *Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας* των Στεφανόπουλου, Τσιτσιρίδη, Αντζουλή και Κριτσέλη στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: <https://goo.gl/jyFPuJ>.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Βοσκόσ, Α. (1995 / 2008: β' έκδοση). *Αρχαία Κυπριακή Γραμματεία* (τμ. 1). Λευκωσία: Ίδρυμα Αναστάσιος Γ. Λεβέντης.
- Κομνηνού-Κακριδή, Ο. (2002). *Σχέδιο και Τεχνική της Οδύσσειας*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας».
- Μαρωνίτης, Δ.Ν. (1992). *Ομήρου Οδύσσεια. Οδυσσέως Σύστασις. Ραψωδία θ*. Αθήνα: Στιγμή.
- Χριστοδουλίδου, Λ. (2017). «Το στόλισμα της Αφροδίτης» του Κυρ. Χαραλαμπίδη: Ένα ποίημα στη νότα του μεγάλου ύμνου στην Αφροδίτη (Υ1.V)». Στο Ροδοσθένους, Ε., Παναγιώτου-Τριανταφυλλοπούλου, Α., & Γεωργιάδου, Α. (Επιμ.), *Πρακτικά Α' Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου Αρχαίας Κυπριακής Γραμματείας. Κύπρος 20-22 Μαρτίου 2015* (σ. 383-395). Λευκωσία: ΥΠΠ, Π.Ι., ΥΑΠ.
- De Roton, G. (2000). *Ομήρου Οδύσσεια Εικονογραφημένη. Σύμφωνα με παραστάσεις από την αρχαία ελληνική κεραμεική τέχνη* (Μτφρ. Α. Ντούργα). Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Δημιουργία.
- Griffin, J. (2010). *Ομήρου Οδύσσεια* (Μτφρ. Μ. Σκούρας, Επιμ. Γ. Γιατρομανωλάκης). Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου - Α. Καρδαμίτσα.
- Hainsworth, J.B. (2015). Βλ. West, S., Heubeck, A., & Hainsworth, J.B. (2015), σ. 579-639 (Σχόλια στη ραψωδία θ της Οδύσσειας).
- Heitsch, E. (1995). *Aphroditehymnos, Aeneas und Homer. Sprachliche Untersuchungen zum Homerproblem*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- West, S., Heubeck, A., & Hainsworth, J.B. (2015). *Ομήρου Οδύσσεια. Κείμενο και ερμηνευτικό υπόμνημα* (Μτφρ. Μ. Καίσαρ, Επιμ. Α. Ρεγκάκος) (4η εκδ., τμ. 1). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα.